

INFORME EXECUTIU

Pluralisme Religios, Gènere i Diversitat Sexual en el teixit associatiu local de Catalunya

Contingut

- 01** — Introducció
- 02** — Objectiu del projecte - On? i Com?
- 03** — Encreuaments i tensions
- 04** — Gestió de tensions i conflictes
- 05** — Espais d'oportunitat
- 06** — Referències i Agraïments

// INVESTIGADORS

Rafael Cazarín
Víctor Albert Blanco
Rosa Martínez-Cuadros
Cecilia Delgado-Molina

Amb la col·laboració de la
Direcció General d'Afers Religiosos
a través de la línia d'ajuts RELIG

Introducció

“

Els drets de les minories mai han estat una qüestió fàcil d'incorporar. Resulten incòmodes per a les convencions socials de la majoria i causen inquietud a altres minories.

Mónica Cornejo Valle, 2022

”

Dins el marc d'una societat oberta al diàleg, la diversitat i el pluralisme es consideren valors democràtics desitjables. Dit això, les veus no són sempre fàcils de crear. Aquest projecte vol atendre a la intersecció entre religió, diversitat sexual i gènere a Catalunya. Tot i que l'evolució del projecte sigui per si mateixa un exemple de superació d'aquestes oposicions artificials, val la pena descriure com aquests antagonismes aparents s'han trobat en situacions concretes i com han sorgit noves possibilitats de diàleg.

Seguint la pista del Marco Derks i del Mariecke van der Berg (2020) Mónica Cornejo indaga les qüestions que estan darrere de la formació d'aquest aparent antagonisme, i afirma: “per un costat, l'eterna pugna per definir la identitat col·lectiva d'una societat plural i, per l'altra, la preocupació per redefinir i acomodar allò públic i allò privat garantint el dret a la diversitat de creences i valors” (2022).

Des de finals del segle XX, les demandes de drets per part de les minories s'expressen en termes d'identitats col·lectives.

Això afavoreix la mobilització dels grups implicats, però també pot comportar la construcció d'escenaris de conflicte, tot sovint presentats a través de discursos excloents sobre "l'alteritat", amb la consegüent identificació de bàndols.

Aquest imaginari sobre una oposició naturalitzada de faccions socialment construïdes contrasta amb la quotidianitat. En la vida diària de moltes persones i en les actituds perceptibles en moltes societats, la religió, el gènere i la sexualitat interactuen de formes ben diverses, no sempre exemptes de tensió i de desigualtats (interseccionalitat), però tampoc d'harmonia i de consensos.

Aquest informe presenta una recerca duta a terme per membres del grup Investigacions en sociologia de la religió (ISOR-UAB), amb el suport del programa d'ajuts RELIG de la Generalitat de Catalunya, que indaga on i com es creuen aquestes diversitats en el teixit associatiu de tres ciutats catalanes: Lleida, Santa Coloma de Gramenet i Vic.

L'estudi d'aquests casos i l'encreuament de diversitats abordats en aquesta recerca s'inscriuen en un context en el que algunes institucions religioses han estat, històricament, actors actius en la condemna de la diversitat sexual, però també en la justificació patriarcal de la desigualtat entre homes i dones. Tot i ser conscients d'aquesta realitat, amb aquest estudi no pretenem abordar el paper de les institucions religioses, ni tampoc analitzar els textos sagrats que s'han utilitzat per justificar aquests posicionaments. Com veureu, ens hem centrat en l'acció duta a terme per diferents entitats, així com les administracions locals com a punt de partida en aquest debat.

Esperem que aquestes línies us interpel·lin per aprofitar els espais d'oportunitat que s'obren al considerar l'encreuament de la diversitat religiosa i la diversitat sexual en els vostres àmbits d'acció. Lluny de voler establir categories fixes o judicis de valor respecte als casos, el projecte vol contribuir a una reflexió científica i social al voltant d'aquestes temàtiques tenint en compte les realitats variades que poden coexistir en un territori com Catalunya.

El Projecte

Objectiu

Identificar i analitzar les interseccions al voltant de la igualtat de gènere, els drets de les persones LGBTIQ+ i la governança de la pluralitat i la llibertat religiosa en el teixit associatiu d'àmbit local que treballa sobre aquestes temàtiques, així com en els àmbits de l'administració pública municipal enfocats a aquestes qüestions.

Com?

- Entrevistes amb tècnics municipals.
- Entrevistes amb tècnics i actors clau d'associacions feministes, LGTBQIA+ i de diversitat religiosa.
- Anàlisi de documents (per exemple, els Plans d'acció municipal, les declaracions públiques o els programes oficials d'activitats commemoratives).
- Observació externa i participant d'actes commemoratius:
 - 25 de novembre, dia mundial per l'eliminació de la violència contra les dones.
 - 8 de març, dia internacional de la dona
 - 28 de juny, celebració de l'Orgull LGTBQ+

ON?

La selecció de Vic, Lleida i Santa Coloma de Gramenet com a estudis de cas respon a la cerca per reflectir la diversitat de la societat catalana actual tenint en compte aspectes com: representativitat territorial, dimensions urbanes mitjanes i influència a nivell rural o comarcal, variacions polítiques - ideològiques en institucions, diversitat de confessions religioses i aspectes demogràfics.

Lleida

Població 140.080 habitants | 10 confessions i 132 centres de culte

Santa Coloma de Gramenet

Població: 119.289 habitants | 5 confessions i 26 centres de culte

Vic

Població: 47.319 habitants | 7 confessions i 72 centres de culte

Dades de: Institut d'Estadística de Catalunya (2021) i Mapa Religions de Catalunya (2020).

Per limitacions del propi estudi, aquesta recerca no aborda com les comunitats religioses aborden la intersecció d'aquestes diversitats, sinó que es centra en el teixit associatiu local i l'administració pública municipal

Encreuaments i Tensions

Durant el nostre treball de recerca a les tres ciutats, hem trobat una vida associativa potent, amb una presència important d'associacions enfocades a la defensa dels drets de les dones i del col·lectiu LGTBIQ+, així com una vida institucional amb una governança proactiva tant en els drets de les dones com en temes de diversitat sexual i religiosa. Tot i així, l'abordatge de la qüestió religiosa s'evidencia com el més ambigu per part de les entitats socials.

Per a gairebé tots els actors involucrats, l'encreuament de les dimensions proposades no resulta evident, essent fins i tot “estrany”. Malgrat tot, aprofundint a través de les entrevistes es constata que a nivell “anecdòtic”, o al comentar històries personals, s'identifica un encreuament de diversitats en la vida concreta de les persones o en les interaccions institucionals.

Tipus d'Encreuaments i Tensions

Tensions generades en la trobada d'entitats religioses i de diversitat sexual i de gènere en fòrums o mostres associatives municipals.

Persones religioses i del col·lectiu LGTBQIA que hagin immigrat i arran de la seva cultura, religió i sexualitat busquen recursos a entitats i l'administració pública per afrontar dificultats personals i/o d'accés a la ciutadania.

Persones LGTBQIA+ que viuen amb tensió els posicionaments de les seves esglésies i comunitats religioses o són directament rebutjades per aquestes.

És en l'àmbit educatiu on sorgeixen les tensions més evidents relacionades amb l'encreuament de diversitats proposat per l'estudi. Aquesta conclusió reforça investigacions prèvies que assenyalen les escoles com un dels principals entorns on es constaten experiències de prejudici i intolerància.

Exemple: el silenci d'algunes escoles concertades (amb una identificació religiosa) a l'hora d'integrar la sensibilització en qüestions de gènere i diversitat sexual entre el professorat i l'alumnat.

Un altre punt a destacar és la visibilització d'allò rural i/o local en les mobilitzacions socials al voltant de la diversitat sexual i especialment rellevant en els feminismes.

Hem observat la reivindicació d'allò rural en cartells, en esdeveniments realitzats en entorns naturals o en el mateix ús de símbols associats a la vida al camp. L'àmbit local es reflecteix principalment per la dimensió comarcal on es teixeixen la major part de col·laboracions interinstitucionals i accions col·lectives. A més, els recursos i serveis principals estan ubicats a aquestes ciutats, sent utilitzats com a referència per altres territoris de cada comarca.

Gestió de tensions i conflictes

Respostes institucionals

En els casos de confrontació més evidents, es busca activar serveis preexistents d'atenció social (legal o psicològica) o un diàleg informal entre les parts involucrades, però les solucions (o l'absència d'elles) es limiten al conflicte en qüestió. No hi ha un apropament estructural a la interseccionalitat.

Silencis

El silenci és la forma més habitual de gestionar aquestes tensions. Existeix el temor al conflicte i a que això incrementi les tensions: "Com que no tractem la religió, perquè al final és com que és un tema molt ampli, que apel·la directament a les emocions de cada persona" (participant en entrevista).

Imaginaris de l'alteritat

- S'identifica una relació problemàtica amb les "altres" religions: evangèlics, musulmans, protestants.
- Els tancats sempre són els "altres", "ells no volen".
- S'equipara la diversitat cultural i lingüística amb la diversitat religiosa.
- Quan es parla de religió i gènere, gairebé sempre es posa el focus en les dones musulmanes que porten vel.

Espais d'oportunitat

La proposta d'entrecreuament de diversitats ha estat ben rebuda, i els participants de les entrevistes admeten que la recerca que estem duent a terme els ha fet reflexionar sobre la possibilitat de dur a terme accions en aquest àmbit, tot i que és habitual que considerin que encara no poden realitzar-se.

Des de les pròpies participants han sorgit idees per avançar en aquest sentit, ja que existeixen experiències que pretenen normalitzar i donar visibilitat a la pluralitat religiosa en la societat actual.

Visibilitzar

- El primer pas és reconèixer i visibilitzar l'encreuament de diversitats. En totes les ciutats hi ha experiències prèvies que no van tenir els resultats esperats -no van tenir quòrum, alguns grups o organitzacions no van voler participar-hi- però s'hi ha possibilitats per insistir.
- Per exemple, algunes entitats prèviament existents, com associacions de diàleg interreligiós, han desaparegut, però es mantenen experiències com les jornades de portes obertes als centres de culte.
- Una altra manera de donar visibilitat són les històries de persones que han transitat per associacions LGBTQIA+ essent elles mateixes creients, incloent les tensions que això pot suposar en ambdós costats.

Espais d'oportunitat

Drets Humans

Tenint en compte la complexitat de tractar amb sensibilitat i igualtat els temes sobre diversitat religiosa, cultural, de gènere i sexual, es suggereix que un enfocament integral dels drets humans permetria abordar aquests encreuaments. En altres experiències s'ha treballat des de la perspectiva de lluitar contra els "estereotips" o "les etiquetes".

L'escola i els joves

L'entorn educatiu és clau a l'hora de prevenir les violències cap a les minories i potenciar així la cultura del respecte a les diversitats.

Formació

En totes les ciutats hi ha tècnics que aborden d'alguna manera o que inclouen en els seus àmbits d'actuació la diversitat religiosa, però falta un enfocament transversal. La formació per comprendre la diversitat religiosa, i no equiparar-la únicament amb la diversitat cultural, dotaria els diferents actors d'eines per abordar millor l'encreuament de diversitats. La fragmentació dels àmbits d'acció és una dificultat per assolir aquesta integració, que succeeix igualment amb els temes de gènere i LGBTQIA+.

Espais d'oportunitat

Qüestionar-nos

Alguns participants reconeixen mecanismes d'exclusió estructurals, des d'una posició de persones no racialitzades, indicant que és necessari treballar en les organitzacions els seus “propis prejudicis, estereotips i resistències personals”.

“No fem activitats amb col·lectius migrants, però no per mala fe, més aviat per la comoditat d'estar entre iguals, per evitar conflictes, i tirar les coses endavant d'una manera més fàcil”.

Referències

A l'informe

- Cornejo Valle, Mónica, "LGBTQ+, unas siglas incómodas en el marco del pluralismo religioso", Cuestiones de Pluralismo, Vol. 2, no1 (primer semestre de 2022), en línia:
https://www.observatorioreligion.es/revista/articulo/lgbtq_-_unas_siglas_incomodas_en_el_marco_del_pluralismo_religioso/index.html
 - Departament de Justícia Gencat (2020). Mapa Religiós de Catalunya. Catalunya. Extret: <http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/afers-religiosos/estudis/Mapa/>
 - Derks, Marco y van den Berg, Mariecke (Eds.) (2020). Public discourses about homosexuality and religion in Europe and beyond. Palgrave Macmillan.
 - Idescat (2021). Institut d'Estadística de Catalunya. Extret: <https://www.idescat.cat/>
-

De les nostres publicacions al tema

- Bárcenas Barajas, Karina; y Cecilia Delgado Molina (Coords.) (2021). Religión, Género y Sexualidad: Itinerarios de Investigación desde América Latina. México: Instituto de Investigaciones Sociales, Universidad Nacional Autónoma de México.
- Cazarin, Rafael. (2021). Tactical Activism. Religion, Emotion, and Political Engagement in Gender Transformative Interventions. Journal of Religion in Africa, 49(3-4), 337-370. https://brill.com/view/journals/jra/49/3-4/article-p337_5.xml
- Griera Llonch, Mar; i Rosa Martínez-Cuadros. (2021). Feminisme i religió: una relació impossible? en Feminismes, religions y llibertat de consciència. Informe Ferrer i Guàrdia., pp.17-29

Agraïments

Ens agradaria agrair al Daniel Ahmed i a la Gloria García-Romeral l'assessorament extern d'aquest projecte, sempre oberts a dialogar aportant suggeriments i crítiques constructives durant l'estudi.

Agraïm també a totes les persones que han participat d'una manera o altra en aquest estudi: als ajuntaments, i a les associacions i entitats de les ciutats de Vic, Lleida i Santa Coloma de Gramenet.

Finalment, agraïm el suport de la Direcció General d'Afers Religiosos del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, entitat finançadora del projecte "Pluralisme Religios, Gènere i Diversitat Sexual al teixit associatiu local de Catalunya" (ref.: DGAR20/21/000013), en el marc del programa d'ajuts a la recerca RELIG.

Per citar aquest informe:

Cazarin, Rafael; Albert Blanco, Victor; Martínez-Cuadros, Rosa & Delgado-Molina, Cecilia. (2022). *Pluralisme religiós, gènere i diversitat sexual en el teixit associatiu local de Catalunya. Informe Executiu*. Investigacions en Sociologia de la Religió, Universitat Autònoma de Barcelona.

INVESTIGADORS

Rafael Cazarín. Investigador Principal

Doctor en Sociologia per la Universitat del País Basc, especialitzat en investigació qualitativa i sociologia aplicada. El seu treball examina les interseccions entre ciència, secularització i religió al voltant del gènere i la diversitat sexual. Contacte: rafael.cazarin@uab.cat

Víctor Albert Blanco. Coordinación técnica

Doctor en Sociologia per la Universitat Paris 8 (Saint-Denis, França). Els seus temes de recerca se centren en la gestió de la diversitat religiosa, especialment en contextos de transformació urbana, a Espanya i França. Contacte: valbert.blanco@gmail.com

Rosa Martínez-Cuadros.

Doctora en Sociologia per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), especialitzada en gènere i islam. La seva recerca aborda la participació política de les dones musulmanes a Europa, i aborda també l'encreuament de la ciència i la religió. Contacte: rosa.martinez.cuadros@uab.cat

Cecilia Delgado-Molina

Doctora en Ciències Socials per la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic (UNAM). El seu treball aborda les interseccions de religió, gènere i política a nivell institucional i individual. Contacte: ceci.delgadam@outlook.com

www.isor.cat

cr.isor@uab.cat

[@isor_uab](https://www.instagram.com/isor_uab)

Disseny i maquetació

Cecilia Delgado-Molina